

במדינה

חינוך 24 מיקרוסקופים לפתיחה

זיכרונות זואולוג על ימי הראשונים של אוניברסיטת תל-אביב

בשכיל לפתוח קיוסק בתל-אביב, אתה דורש רישיון; ובשכיל לפתוח אוניברסיטה בתל-אביב, אני לא אדרוש רישיון? היקשה בחורף 1948 שרה-חינוך של אותם ימים, נרצחין דינור, כנגד ראש עיריית תל-אביב ראו, חיים לבנון.

לבנון לא נבהל. הוא לא חיכה לאישור הממשלתי. הוא גייס 24 מיקרוסקופים ונתן לזואולוג, ר"ר היינריך מנדלסון, אור ירוק להקים את המכון האוניברסיטאי הראשון בתל-אביב.

המוסד המתחרה. עם 24 מיקרוסקופים היה ברור למנדלסון, שאפשר כבר לפתוח מכון למדעי הטבע, אבל גם היה לו ברור שאפשר, אם כך, לקבל ללימודים רק 24 סטודנטים.

אותם הוא החליט לשכן בשטח נטוש, שאיתר בדרום תל-אביב, שם מצא שורת בניינים, שהיו מיועדים, כמה שנים קודם לכן, להיות בית-חולים צבאי בריטי. כך זרע מנדלסון את הגרעין לאוניברסיטת תל-אביב, שנוסדה מעשית, רק שנתיים יותר מאוחר.

אולם כבר המכון הראשון הספיק כדי לקומם את אנשי האוניברסיטה היחידה בארץ של אותם ימים, האוניברסיטה העברית בירושלים. כאשר לא הועילה להם התנגדות העניינית (לממשלה אין די כסף אפילו לקיום אוניברסיטה אחת!), הם החלו קובלים על "המוסד המתחרה בשפלה".

מנדלסון לא נשאר חייב. במשך שנים הוא קרא לירושלמים "המוסד המתחרה בהרים".

הסבה חוזרת. כאשר, 30 שנה יותר מאוחר, מעלה הפרופסור היינריך מנדלסון בן ה-73, כמה מהפרשיות הראשונות בירחון אוניברסיטת תל-אביב האוניברסיטה — כל הבעיות כבר מאחוריו והפקולטה למדעי הטבע תופסת מקום נכבד בקמפוס של רמת-אביב.

אבל מאותם ימים ראשונים נשאר לו הרבה זכרונות, כמו המעשה בלייב פישלון, או פועל-בניין וכיום פרופסור לזואולוגיה. פישלון, שהעפיל ארצה מרוסיה כפליטי-שוואה, נתפס על-ידי הבריטים והוגלה לקפריסין.

כאשר שב ארצה, אחרי קום המדינה, נחקר על-ידי פקיד הסוכנות אודות מיקצועו. פישלון הסביר שהוא זואולוג. "אין דבר כזה בארץ", פסק הפקיד קצרות והציע לפישלון להיות פועל-בניין.

היתה זאת הצעה, שכנראה, אי-אפשר היה לסרב לה. פישלון עשה את ההסבה המיקצועית המוצעת והשתכן גם כבית נטוש בדרום תל-אביב, בשכונת אברכיב. יום אחד נתקל בשכונה באנשים נושאי רשתות לציד-פרפרים. זה הזכיר לו את מיקצועו הראשון.

הוא פנה אל נושאי הרשתות וגילה שהם זואולוגים מהמכון הסמוך. עד מהרה עשה פישלון הסבה חוזרת והצטרף לסגל המכון. העיניים והנשירים. אחר-כך זה

החליט, כי הורקת חומרים וזים לגופה שיגרמו למחלתה יקרבו אותה אליו, והיא תהפוך תלויה בו ולא תרצה לעזבו עור. בכך הפיל לוי את הנרדף העיקרי לאישום ברצח כוונה תחילה, שכן לא היתה לו כוונה לרצוח, לפי דבריו.

כיצד נפגע עמוד-השידרה?

כדי להוכיח לפחות את האשמה על הריגה, עשתה הפרקליטות מאמצים נואשים לברר את סיבת מותה של אילנה. חלקים משרידי הגופה נשלחו למעבדות בחו"ל, כדי לברר מהם החומרים שנתרו בעצמות או ברקמות שנתרו עליהן. אולם קשה להאמין, כי אחרי שלוש שנים יצליחו אפילו מעבדות משוכללות לחזות את גורם המוות.

בשלב זה, כפי הידוע, נמצאות בירי התביעה הכללית אך ורק הראיות שסיפק להם החשוד עצמו. כלומר, הראיות בהורקת החומרים לאשתו, ואין בידם כנראה כל ראיות נוספות

חשוד לוי ואשתו המנוחה
אין אפשר להוכיח?

להוכיח כי אילנה לוי אמנם נפטרה מהחומר הור שהוריק לגופה בעלה משה. האם יהיה רופא במדינה שיוכל לכזב לכי-המישפט ולהעיד כוודאות על השפעתו של רבב טאפטס המזורק לגוף-אדם, והאם יוכל רופא כזה להעיר

ל ילד במדינה יודע כי משה לוי רצח את אשתו וגרם לשיתוקה של אהובתו הצעירה. פרשת "איש הנפט" הסעירה את המדינה ולא ירדה מכותרות העיתונים והרדיו שנזכרה שנועות אחרים. אולם כאשר הגיע המועד להכין את כתבי-האישום נגד

כבר הלך יותר קל. קודם הקציב חיל-הים האמריקאי 20 אלף דולר לשנה לחקר יסוסי, ואחר-כך הוחל באיתור מקום המישכן הסופי של המכון — ברמת-אביב. אך אז נתקל מנדלסון בבעיה חדשה: כאשר ביקש תורמים להקמת גן זואולוגי בקמפוס החדש, לא היו קופצים על הרעיון.

מסביר מנדלסון: יהודים תורמים לרפואה, כי הם פוחדים ממחלות. אבל, כשביקשתי שיתרמו למען חיות, הגיבו אין בישראל בעיות אחרות חוץ מאשר חיות-בר?

לשון מי אמר תשבץ?

ולא דבק-טאפטס, כפי שעשה לאשתו. אפילו אם, הפעם, יש בירי התביעה מזרקים ושרידי נפט, ורגימת נפט מגופה של סוון, כיצד אפשר להוכיח את הכוונה לרצוח באמצעות הנפט? האם אפשר להסיק בוודאות, כי מאחר שאשתו נפטרה מהורקת רבב-טאפטס היה לוי בטוח, כי הורקת נפט תגרום את מותה של סוון? ובלי לחזות את תוצאת המוות מראש ורצון בתוצאה כזאת, אי-אפשר להרשיע ברצח, או בניסיון לרצח.

האם תוכל התביעה להוכיח, כי השיתוק נגרם לסוון מההורקת הנפט? נראה כי אפילו תוצאה זו אינה בטוחה. גופה של סוון כמו זה של קודמתה, אילנה, התמלא מורסות. הדרך היחידה לטפל בהן היתה לנקות. כאשר נוצרה מורסה כזו בעמוד-השידרה של הצעירה, ניקו את המורסה רופא בבית-החולים. יתכן מאוד, כי להגנתו, תטען הסנגורית נירה לירדסקי כי הרופא נתרשל, ובעת הניקוץ פגע בעמוד-השידרה וניתק אותו. אפילו יתעורר ספק בלב השופטים, יהיה על

האם ביצע מזריק הנפט את הפשע המושלם?

ספק כזה לפעול לטובתו של לוי. ואז יהיה קשה אפילו להרשיע אותו בגרימת חבלה חמורה. מה שלמדה המישטרה מתיק זה הוא, כי קל הרבה יותר להרשיע אדם על רפי העיתונות מאשר בכי-המישפט, שם קבע החוק כללים נוקשים וקבועים להוכחת אשמתו של אדם. בגלל קשיים אלה ביקשה הפרקליטות השבעה את הארכת מעצרו של לוי בעוד 15 יום, כדי שתוך תקופה זו תתגבר על הקשיים הרפואיים והמישפטיים ותנסה כתבי-אישום חמור מספיק, תואם לזה שחרצה דעת-הקהל. אילנה אלון ■

התומכות בכך או מהוות "רבב מה" מישפטי. אם יחליט לוי ככל שלב שהוא, לחזור בו מהודאתו, ויטען כי זו נסחטה ממנו באמצעים פסולים, או שלא היו דברים מעולם, והוא המציא את כל הסיפור בגלל אישיותו הפגומה ומחלת-נפש כלשהי, יישאר התביעה נטולת ראיות כליל. סוון אמריאל, הצעירה בת ה-21, אשר טיפלה בכנותו של לוי, לא מתה, והיא רק משותקת בחלק גופה התחתון. אולם, גם אם תנסה התביעה להאשים את לוי בניסיון לרצוח את סוון, לא יהיו הרברים כה קלים. לפי הודאתו הוריק לוי לסוון נפט

כודאות, כי מורסות שנוצרו כמזחה של אילנה נוצרו כתוצאה ישירה מהורקת הרבב? אם לא יצליח התובע להוכיח כי המוות נגרם כתוצאה ישירה ממשוהו של משה לוי, אי-אפשר יהיה להאשימו אפילו בהריגה. האישום ברצח נדחה על הסף מכיוון שלמרות הודאתו של משה, כי הוריק חומרים שונים לאשתו, הוא לא אמר מעולם, כי עשה זאת כדי להרוג אותה. להיפך, בהודאתו טען, כי אהב מאוד את אשתו, וכאשר גילה כי היא רוצה לעזוב אותו, החליט לעשות הכל, כדי לקשור אותה אליו. בדרכו החולנית

לוי, התברר כי הדבר קשה הרבה מהמשוער. למרות שלוי הודה, כי הוריק רבב טאפטס מעורב כאפשר-שייב לאשתו, אילנה, לפני שלוש שנים, וידוע כי היא נפטרה בבית-החולים המורסה שנוצרה כמזחה, אין בכך די כדי ראיה במישפט רצח. מרע רפואה אינו מכיר את תוצאות הורקת רבב או נפט לגוף חי. רק הנאצים עשו ניסויים דומים, ואלה אינם ידועים לרפואה המודרנית. על כן נראה, כי הקושי הראשון והמיידני של התובע הוותיק והמוכשר עוזי שרט, מפרקליטות מחוז תל-אביב, יהיה

בלשן סיוון
בתי-עניינים, כלי-מזחה, מישקפיים

כסופו של דבר, גייס מנדלסון את הכסף מקבוצת ידידים קנאדיים. אך גם זה לא היה סוף הבעיות. כאשר החל מעביר את החיות מן הגן הקטן באברכיב הדרומית לרמת-אביב הצפונית, נוכח לדעת שלא כל החיות מאושרות מהחלפת המקום. עיט-המים גדול-האבר, למשל, היה שמח לחלוטין בחלקו, עם זוגתו וגזוליו, בכלוב הקטן (חמישה מטר רבועים) באברכיב. אך כאשר העבירו את מישפחת העיט לכלוב הגדול והמרווח ברמת-אביב (ממש ארמון!), התחילו העיטים להשתולל. הפיתרון של מנדלסון: הוא הורה לכסות את הכלוב לתקופת-מה, כדי שהעיטים לא יוכלו להסתכל החוצה וכך, לאט לאט, הם התרגלו למקום החדש. אותו הדבר קרה עם העונויות. גם הן השתוללו זמן רב. היחידים שקיבלו את השינוי ברוח טובה היו הנשרים.

לשון מי אמר תשבץ?

כיצד חירשו מילים בעברית ומה היא השפעת התתי-מורדע בעניין החידושים מי חיבר את התשבץ העברי הראשון? אחר ארתור קסטלר, חלוץ בארץ-ישראל של שנות ה-20, שנודע הרבה יותר מאוחר כסופר אנגלי מצליח (חשיכה בצהריים, היוגו והקומי-סאר) והשתאבד, יחד עם אשתו, בשנה שעברה בלונדון, כאשר הגיע למסקנה שהוקמה איננה לפי טעמו. אבל מי הגה את המילה תשבץ? זה היה יודע-לשון ירושלמי, קדישיהוזה סילמן. שימוש מיקראי. בנו של סילמן, הבלשן ר"ר ראובן סיוון, ממשיך במסורת האב. אחרי לימודי לשון באוניברסיטה העברית, הוראה בזיכרון-יעקב, חמש שנים בחיל-האספקה (היושבים על הכלים) של הצבא הבריטי, שנתיים בבית-חולים של צה"ל, אחרי שנפצע במלחמת-העצמאות, וכמה שנים כמרצה לעברית באוניברסיטת לידס האנגלית — עדיין כוחו של ר"ר סיוון בן ה-68 כמותניו, וגם בלשנו.

סיוון, היום איש האקדמיה ללשון העברית, הוציא לאחרונה קונטרס קטן, שבו אפשר לגלות כי המלה נאום מופיעה בתנ"ך 373 פעמים וכי שני-שלישים מכלל המילים בשימוש יומיומי של דוברי עברית הן, בעצם, מילים מיקראיות. מילה עברית. סיוון הוא מקור לא-אכזב למידע לשוני. למשל, מה הרבים של חמות (אם האשה)? חמיות, על מישקל אחיות. או, מי חידש את המילים יצוא ויבוא? לא היה זה אלא חיים נחמן ביאליק. ואת המילה עצמאות חידש הילר העברי הראשון, איתמר בן אבי, בנו הבכור של אליעזר בן-יהודה. בראב"י חידש גם מילים יותר